

VLADAVINA PRAVA: VODIČ ZA KORISNIKE

VLADAVINA PRAVA, DEMOKRACIJA, LJUDSKA PRAVA

Vladavina prava, demokracija i ljudska prava, tri stupa Vijeća Europe, blisko su povezani i nerazdvojivi.

- ▶ Demokracija osigurava sudjelovanje građana u javnom donošenju odluka;
- ▶ Ljudska prava štite pojedince od proizvoljnog i prekomjernog miješanja u njihove slobode te osiguravaju njihovo ljudsko dostojanstvo;
- ▶ Država utemeljena na vladavini prava osigurava da je obnašanje javne vlasti uređeno propisima i pod nadzorom.

Vladavina prava promiče demokraciju jer uspostavlja odgovornost onih koji obnašaju javnu vlast. Ona čuva ljudska prava kroz neovisan i nepristran pravosudni sustav i štiti manjine od proizvoljne vladavine većine.

Zašto je to ključno?

Država bez jasnih pravila sklona je nestabilnosti i proizvoljnosti.

Vladavina prava štiti temeljne slobode svih. Ona je temelj modernih demokracija.

Vladavina prava počiva na pet temeljnih načela:

- ▶ **Zakovitost** - zakoni se primjenjuju na sve i postavljaju granice vlasti.
- ▶ **Pravna sigurnost** - zakoni su jasni, dostupni i predvidljivi.
- ▶ **Sprečavanje zlouporabe vlasti** - provode se provjere kako bi se izbjegla proizvoljnost.
- ▶ **Jednakost pred zakonom i zabrana diskriminacije** - zakoni štite sve i primjenjuju se jednako, a diskriminacija je zabranjena.
- ▶ **Pristup neovisnom i nepristranom pravosuđu** - svatko može pred sudom braniti svoja prava.

Ilustracije 'Dame Pravde' malteške umjetnice Nadine Theume

ZAKONITOST

Zakonitost - zakoni se primjenjuju na sve i postavljaju granice vlasti.

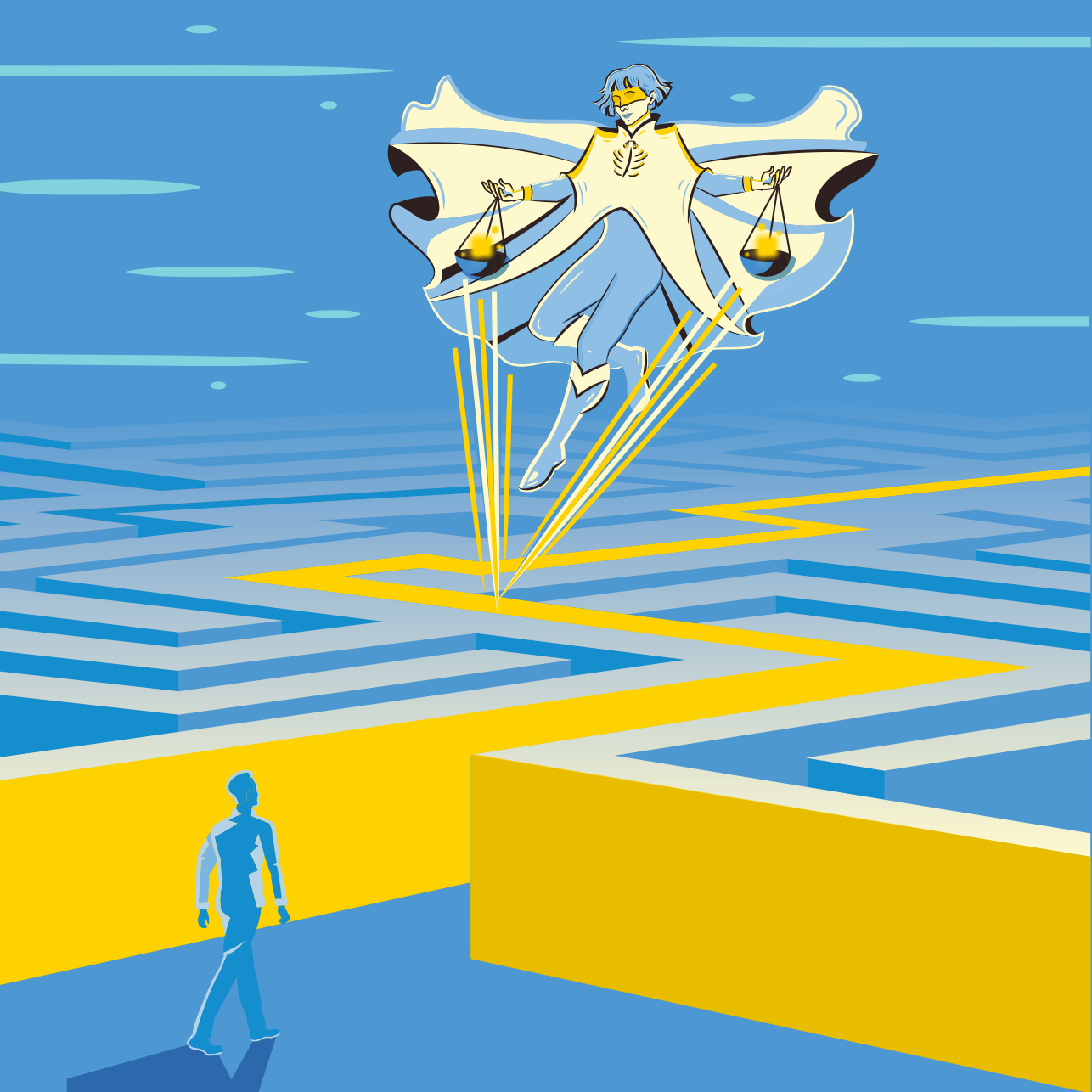
U državi koja se temelji na vladavini prava, radnje vlasti i građana uređene su demokratski donesenim zakonima. Izvršna vlast ne može izvršavati svoje ovlasti i nametati svoju volju bez ograničenja ili nadzora.

Ključna načela

- ▶ Sve se odluke moraju donositi u okviru zakona.
- ▶ Zakoni se moraju donositi u jasnom i transparentnom demokratskom postupku.
- ▶ Odluke javnih vlasti mora kontrolirati neovisno sudstvo. Vlada si ne može dodijeliti nove ovlasti bez poštivanja pravila propisanih Ustavom.
- ▶ Međunarodne konvencije i međunarodni ugovori, kao i odluke međunarodnih sudova moraju se primjenjivati i poštivati.
- ▶ Zakon se mora učinkovito provoditi.

Zašto je to ključno?

Kad se vlast ne bi morala obnašati u okviru zakona, bila bi podložna zlouporabi. Primjerice, vlada bi mogla ograničavati slobode kako god joj odgovara. Jasnoća i poštivanje demokratski donesenih zakona jamstvo su pravde i jednakosti za sve.

PRAVNA SIGURNOST

Zakoni su jasni, dostupni i predvidljivi

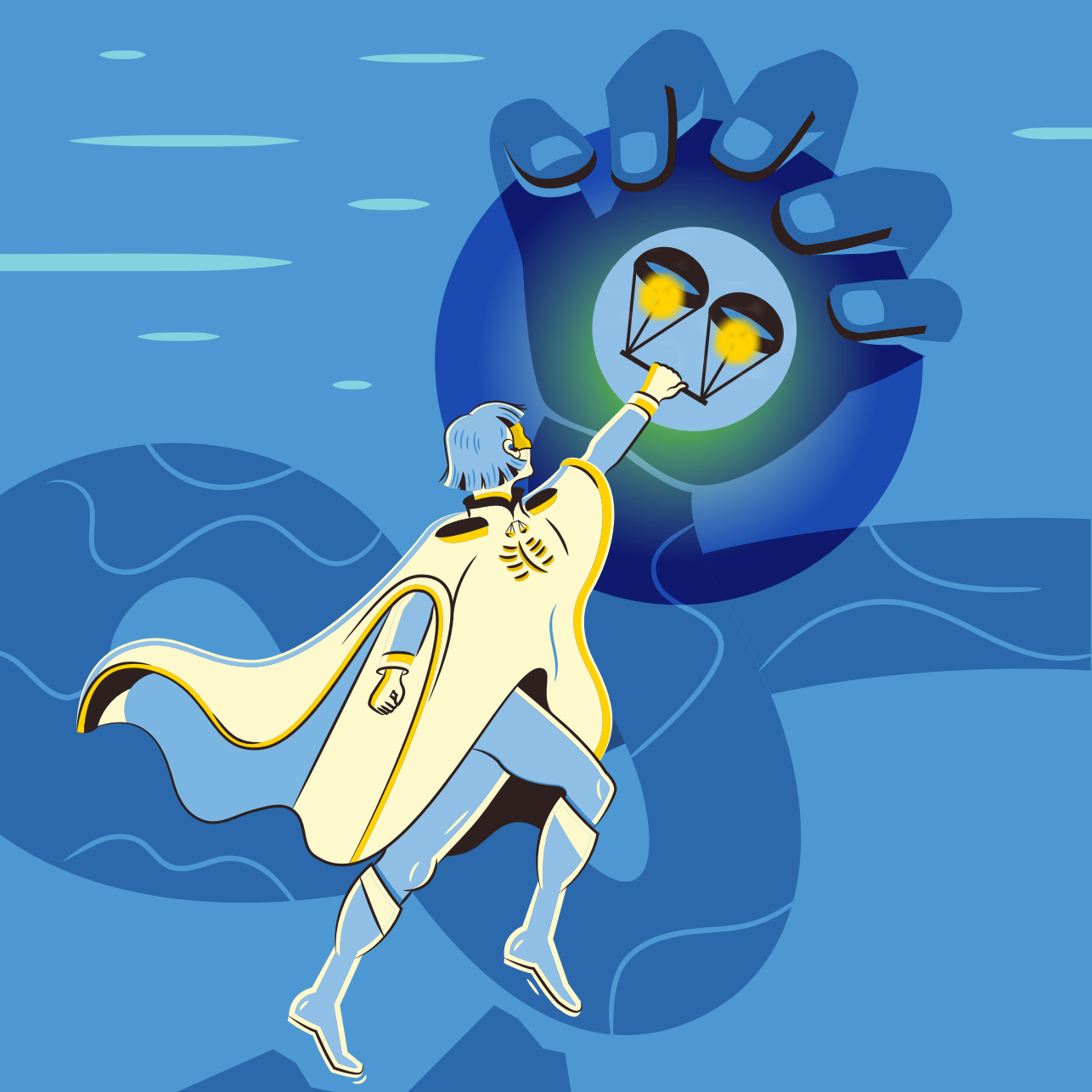
Pravna sigurnost osigurava da su zakoni jasni, dostupni i predvidljivi te da se ne primjenjuju retroaktivno. Na taj način svatko unaprijed zna svoja prava i obveze.

Ključna načela

- ▶ Zakoni i sudske odluke moraju biti lako dostupni i razumljivi.
- ▶ Zakoni se ne smiju mijenjati nepredvidivo i moraju biti dosljedni.
- ▶ Osoba ne može biti osuđena za djelo koje u vrijeme njegova počinjenja nije predstavljalo kazneno djelo ili prekršaj.

Zašto je to ključno?

Kako bi pojedinci mogli djelovati s povjerenjem, moraju poznavati svoja prava i obveze. Zakoni koji su nejasni i brzo se mijenjaju stvaraju nesigurnost i nestabilnost te ostavljaju pojedince izloženima nepredvidivim sankcijama.

SPREČAVANJE ZLOUPORABE VLASTI

Provode se provjere kako bi se izbjegla proizvoljnost.

Vlast koja je neograničena i bez nadzora vodi nepravdi. Opasnosti apsolutne vlasti uključuju proizvoljne odluke, korupciju i političku represiju. Primjerice, prekomjerno praćenje osoba bez sudskog odobrenja ili nadzora može dovesti do kršenja ljudskih prava.

Ključna načela

- ▶ Dioba vlasti: vlast ne smije biti koncentrirana u rukama jednog tijela.
- ▶ Obveza navođenja razloga: javne odluke moraju biti opravdane i obrazložene.
- ▶ Sudska kontrola: sve javne odluke moraju se moći osporiti pred neovisnim i nepristranim sudovima.

Zašto je to ključno?

Vlada bi bez nadzora mogla donositi proizvoljne odluke, cenzurirati svoje protivnike ili čak ukinuti temeljne slobode. Vladavina prava uspostavlja zaštitne mehanizme za sprečavanje takvih zlouporaba.

JEDNAKOST PRED ZAKONOM I ZABRANA DISKRIMINACIJE

Zakoni štite sve i primjenjuje se jednako, a diskriminacija je zabranjena

Vladavina prava zahtijeva da svi imaju ista prava i dužnosti propisane zakonom i da nema neopravdanih razlika u načinu na koji se prema njima postupa.

Jednakost pred zakonom znači

- ▶ Ne smije se neopravdano razlikovati ljude, bilo u zakonu bilo u njegovoj primjeni.
- ▶ Mora se osigurati zaštita od svih oblika diskriminacije.
- ▶ Svima se moraju jamčiti ista prava i dužnosti.
- ▶ Svaka osoba koja je diskriminirana mora se moći braniti.

Ključni pomaci – primjer biračkog prava žena

Kašnjenje u priznavanju biračkog prava ženama u Europi primjer je povijesne diskriminacije. Finska je bila prva europska zemlja koja je ženama dala pravo glasa 1906. godine. Tek nakon 1918. to se pravo proširilo na većinu europskih država, a u Europi je postalo općeprihvaćeno tek od 1984. Danas vladavina prava ne samo što jamči ženama biračko pravo, nego i osigurava te potiče njihovo aktivno sudjelovanje u političkom životu bez diskriminacije.

PRISTUP NEOVISNOM I NEPRISTRANOM PRAVOSUĐU

Svatko može braniti svoja prava pred sudom

Pristup neovisnom i nepristranom sudu omogućuje ljudima obranu njihovih prava. Primjerice, Europski sud za ljudska prava presudio je da je nemogućnost osporavanja pred sudom otkaza, oduzimanja imovine ili ukidanja pristupa vlastitoj djeci predstavljala povredu prava podnositelja. Brzo i dostupno pravosuđe ključno je za osiguranje jednakih prava.

Ključna načela

- ▶ Svato ima pravo obratiti se sudu i ima pravo na pošteno suđenje pred neovisnim i nepristranim sudom.
- ▶ Presude moraju biti dostupne i jasno obrazložene.
- ▶ Pravno zastupanje i besplatna pravna pomoć dostupni su onima kojima su potrebni.
- ▶ Postupci moraju biti razumno brzi i ne smiju biti skupi.
- ▶ Sudske odluke se izvršavaju.

Zašto je to ključno?

Bez pristupa pravosuđu građani koji su pretrpjeli povredu ne bi mogli ostvariti svoja prava. Država mora jamčiti neovisne sudove i pravosuđe koje je dostupno svima.

PAX EVAN
TIBI GELI
MARCI STA
GENITIVS

VLADAVINA PRAVA NA DJELU

Uloga Venecijanske komisije i Vijeća Europe

Venecijanska komisija pomogla je svojim državama članicama u osmišljavanju ustavnih sustava koji omogućuju nužnu provedbu načela vladavine prava. Komisija je također izradila alat — Kontrolni popis za vladavinu prava — za procjenu razine provedbe načela vladavine prava u određenoj zemlji.

Kontrolni popis za vladavinu prava Venecijanske komisije

Kontrolni popis za vladavinu prava iz 2016. godine izlaže temeljna načela vladavine prava — zakonitost, pravnu sigurnost, sprječavanje zlouporabe i pogrešne uporabe vlasti, pristup pravosuđu, jednakost i zabranu diskriminacije — u obliku mjerila s detaljnim parametrima i mjerodavnim izvorima.

Pomoću Kontrolnog popisa vlada, parlament, civilno društvo, građani i međunarodne organizacije mogu procijeniti u kojoj se mjeri načela vladavine prava poštuju u određenoj državi. Kontrolni popis na taj način omogućuje prepoznavanje slabosti ili praznina koje zahtijevaju djelovanje države. Venecijanska komisija izdala je brojne preporuke o tome kako otkloniti takve slabosti i praznine.

Tko smo mi?

Venecijanska komisija „za demokraciju putem prava“ savjetodavno je tijelo Vijeća Europe za ustavno pravo, sastavljeno od neovisnih stručnjaka.

Ustanovljena je 10. svibnja 1990. na inicijativu talijanskog znanstvenika Antonija La Pergole. Nakon pada Berlinskog zida pomogla je brojnim bivšim socijalističkim zemljama u donošenju demokratskih ustava i zakonodavstva te u njihovu pristupanju Vijeću Europe.

Danas pomaže svojim državama članicama u osmišljavanju ustavnih i zakonodavnih reformi usklađenih s međunarodnim standardima. Poštivanje preporuka Komisije olakšalo je proces stjecanja članstva u Europskoj uniji.

Misija

Na zahtjev i kroz uključiv proces savjetovanja s nacionalnim tijelima, državnim institucijama, dionicima i civilnim društvom, Venecijanska komisija ocjenjuje ustavne i zakonodavne reforme, osobito u izbornom i pravosudnom području, te daje neobvezujuće preporuke o unapređenju tih reformi radi poštivanja i primjene načela demokracije, ljudskih prava i vladavine prava, radi osmišljavanja učinkovitih i održivih sustava vlasti.

Države članice

Venecijanska komisija sastoji se od 46 država članica Vijeća Europe te još 15 država iz Sjeverne i Južne Amerike, Afrike i Azije.

Zašto Venecija?

„Europska komisija za demokraciju putem prava“ dobila je naziv „Venecijanska komisija“ po poznatom talijanskom gradu u laguni u kojem je održala svoju prvu sjednicu i u kojem se i dalje sastaje četiri puta godišnje.

1990.-2025. - Postignuća

U svojih 35 godina postojanja, zahvaljujući svojoj neovisnosti i nepristranosti, svojoj profesionalnosti i uključivim radnim metodama, Venecijanska komisija imala je velik utjecaj na olakšavanje donošenja demokratskih ustava i na demokratsko funkcioniranje institucija. Posebice je Komisija pridonijela unapređivanju poštivanja načela vladavine prava te osnaživanju diobe vlasti i neovisnosti pravosuđa u svojim državama članicama.

- ▶ **1000+**: broj mišljenja i izvješća o ustavnim i zakonodavnim reformama
- ▶ **50+**: broj ustava čiji su nacrti izrađeni ili koji su izmijenjeni uz pomoć Komisije
- ▶ **200+**: broj neovisnih pravnih stručnjaka koji su pridonijeli njezinu radu

Zašto je to važno svima nama?

Vladavina prava znači:

Stabilna i mirna demokracija.

Građani koji su slobodni i zaštićeni od proizvoljnosti.

Poštenije i ravnopravnije društvo.

Ilustracije: Nadine Theuma

Sva prava pridržana.

Niti jedan dio ove publikacije ne smije se prevesti, reproducirati ili prenositi bez prethodne pisane dozvole Direktorata za komunikacije (F-67075 Strasbourg Cedex ili publishing@coe.int).

Fotografije © Council of Europe

Objavilo Vijeće Europe
F-67075 Strasbourg Cedex

www.coe.int

© Vijeće Europe, prosinac 2025.

Internetska stranica Venecijanske komisije

<https://venice.coe.int>

Ova brošura obrađuje ključna načela vladavine prava: zakonitost, pravnu sigurnost, sprječavanje zlorabe vlasti, jednakost pred zakonom te pristup pravosuđu. Ta načela čine kamen temeljac demokracije i ljudskih prava jer osiguravaju odgovornu vlast, pojedinačne slobode i pošteno društvo. Saznajte kako Vijeće Europe, kroz rad Venecijanske komisije, podupire države u poštivanju tih standarda i zaštiti građana od proizvoljne vlasti. Bez obzira na to jeste li donositelj politika, student ili zabrinut građanin, ovaj će vam vodič pokazati zašto je vladavina prava važna i kako svakoga dana štiti naše slobode.

HRV

www.coe.int

Vijeće Europe vodeća je organizacija za zaštitu ljudskih prava na našem kontinentu. Broji 46 država članica, uključujući sve članice Europske unije. Sve države članice Vijeća Europe potpisale su Europsku konvenciju o ljudskim pravima, međunarodni ugovor kojemu je cilj zaštita ljudskih prava, demokracije te vladavine prava. Europski sud za ljudska prava nadgleda provedbu Konvencije u državama članicama.

